

MÜZİK EĞİTİMİ ARACILIĞIYLA AYNI YAŞ GRUPLARININ SOSYO KÜLTÜREL DEĞİŞİMLERİNİN ve GELİŞİMLERİNİN SAĞLANMASI

Doç. Dr. Mustafa USLU, Marmara Üniversitesi

1. Giriş

Değişim ve gelişim çok çabuk gerçekleşen bir durum değildir, çoğunlukla bir süreç gerektirir. Müzik eğitiminin temelinde sabır, emek ve zaman gerektiren unsurların bulunduğu bilinmektedir. Öncelikle toplu müzik eğitimi ortamlarındaki bireylere kazandırılacak temel davranışları gerçekleştirme ve bu davranışları kazanan bireylerde sosyo-kültürel açıdan gelişim ve değişimin gerçekleşmesinin hızlandırılması, önemsenmesi gereken konulardandır. Kendisindeki olumlu değişmeyi ve gelişmeyi fark eden bireylerin ilgi ve yönelimlerinin de aynı doğrultuda artabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Değişim ve gelişimin bireyle iç içe ve birbirlerini tamamlayan kavramlar olduğu vurgulanabilir.

Müzik eğitimi yoluyla, sosyo-kültürel açıdan gelişmeyi hedefleyen bireyler, bir müzik grubu içerisinde çeşitli çalışmalar yaparak, bunları etkinliğe dönüştürme gereksinimi duyarlar. Bu tür bir gereksinimi, aynı yaş gruplarının birlikteliğiyle yapılan müziksel çalışma ortamları önemli ölçüde karşılamaktadır. Bireylerin bu tür bir grupta yer alarak bazı bilgi, davranış ve becerileri kazanması, kendi grubundakilerle paylaşım içerisinde olması, sosyo-kültürel bir değişim gelişim olarak nitelendirilebilir.

1.1. Müzik ve Müzik Eğitimi

Müzik yapıtları, özlerinde toplumsal imgeleri, tipik insan edimleri ve ilişkilerini içerir. (Finkelstein, 1986, s.15) Bu yönüyle müzik, toplumsal ve coşkusal bir özellik taşır. Dolayısıyla bir müzik sistemi ile toplum sistemi arasında yakın bir benzerlik söz konusudur. Müzik sistemlerinin gelişimine baktığımızda şunu görmekteyiz; insanların birbiriyle ve dış dünyalarıyla ilişkileri toplumsal ortak yaşam içinde ne denli çeşitlilik kazanıyorsa, insanlar sesin kendine özgü özelliklerini o denli bulgularıp ortaya çıkarmaktadırlar. (Çalışlar, 1985, s.75) Sözelimi, bir toplumun, müziğini tek ya da çok sesli olarak gerçekleştirmesi büyük ölçüde buna bağlıdır. Müzik toplumsal yaşamın varlığına, onun doğurduğu toplumsal imgelere dayandığına göre, toplumsal yaşamın, daha doğrusu insanlığın gidişine koşut bir gidiş göstermek durumundadır. Dolayısıyla da in-

sanlığın gidişindeki çeşitli dalgalanmalar müzikte de yansımaları göstermektedir. Konfüçyüs'ün dediği gibi 'Bir toplumda müzik bozulmuşsa, o toplumda birçok şey de bozulmuştur' ya da onun sözlerini tersinden söylersek, bir toplumda müzik iyiyse o toplumda pek çok şey de iyidir. (Güngör, 1990, s.9-12)

Müziğin çeşitli amaçlarla kullanıldığı bazı ortamlar vardır. Müzik, kullanıldığı bütün ortamlar içerisinde olumlu ya da olumsuz olarak işlevini sürdürmekte, onu oluşturan, kullanan bireyleri ya da toplulukları önemli derecede etkilemektedir. Sözgelimi, çeşitli müzik okullarında, müzik derneklerinde, kurumlara bağlı toplu kurslarda, dershanelerde, korolarda, orkestralarda, bazı tiyatrolarda, operalarda vb... ortamlarda hep müzik vardır ve önemli derecedeki fonksiyonel durumdan dolayı da insan yaşamını etkilemektedir.

Müzik eğitimi sonucunda, müzikle ilgili yaşamsal değeri bulunan çeşitli verimler elde edilebilir. Sözgelimi, müzik alanında yetkinleşme, tanınan ve sevilen insan olma, bilinçli müzik dinleme, müzik zevkini geliştirme, müzikle ilgili plak, kaset, cd, kitap ya da kaynak temininde bilgili ve duyarlı olma, canlı konser izleme kapasitesine sahip olma, müzik yapan bireylerin yaptıkları işlerine ciddi yaklaşımları, önem vermeleri vb. konular, müzik eğitimi sonucunda elde edilebilecek kültürel kazanımlardan bazılarıdır.

Müzik eğitimi, temelde belli müziksel etkinlik ve etkileşimler yoluyla bireyin ve giderek toplumun estetik gereksinimlerini karşılamayı, sanatsal yaratma güdüsünü doyurmayı, zevkini geliştirmeyi, müziksel yaşamını daha sağlıklı, daha etkili ve verimli kılmayı, böylece bireysel ve toplumsal düzeyde özel ve genel yaşamın daha mutlu olmasına katkıda bulunmayı amaçlar. Bireyin giderek toplumun içinde yaşadığı kültürel gerçekliği algılama, kavrama, betimleme, açıklama, yorumlama, değerlendirme, denetleme, değiştirme ve geliştirmede duyarlı, uyarlı ve yararlı olmasına katkı sağlar. Ayrıca, bireyin içinde yaşadığı doğal, toplumsal ve kültürel çevrenin yapıcı, yaratıcı, üretici, paylaşıcı ve tüketici bir üyesi olarak bilinçlenmesinde ve bilinçle davranmasında rol oynar. (Uçan, 1993, s.116)

1.2. Kültür ve Müzik

Kültür, insanoğlunun elde ettiği bilgi birikimini içeren bazı sanat, gelenek, görenek, beceri ve alışkanlıkları kapsayan, toplumun ortak konuları durumundaki dinsel, ahlaksal, estetik, teknik ve bilimsel özellikteki sosyal olayların bütünüyle bağlantılı bir kavramdır.

İnsan, biyolojik bir organizma olarak içine doğduğu kültürel uyarıcılar örüntüsüyle etkileşim halindedir. Birey, kültürel ve toplumsal çevresiyle etkileşimi sonunda yeni yeni davranışlar kazanır. Birey açısından 'sosyalleşme'- 'kültürlenme', toplum açısından ise 'sosyalleştirme'- 'kültürleme' olarak adlandırılan bu süreç, aslında kapsamlı bir öğrenme ya da öğretme sürecidir. Kendi sürekliliğini sağlayabilmek için, toplum da üyelerinin belli özelliklere sahip olmasını isteyecektir. Bundan ötürü, bireyler, hem kendilerinin hem de üyesi bulundukları toplumun gereksinimlerini gidermede işe yarayacak belli bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklar kazanmak zorundadır. (Tekin, 1977, s.2) Bu değerlerin oluşmasında, çoğunlukla aynı yaş grubunun müziksel bir ortamı birlikte yaşamaları zorlayıcı ve hızlandırıcı etki yapmaktadır.

Müziğin önemini ve kültürel unsur olma özelliğini Günay, müzik kültürü tanımı içerisinde şu şekilde belirtmiştir; " Müzik Kültürü; toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun, genel kültürünün yanında kazandığı müzik sanatına ilişkin bilgi, beceri, tutum ve davranışlar ile müzik ortamlarında geçerli ahlâki kuralları, gelenekler ve benzeri diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür" (Günay, 2006, s.99).

1.3. Toplumsallaşma Açısından Müzik ve Kültür

“Toplumsallaşma, bir diğer kullanılan adı ile sosyalizasyon, toplumun mevcut değer ve normlarının bireylere öğretilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç içerisinde birey, ferdi olduğu toplum içerisinde nasıl davranacağını öğrenir. Aynı zamanda, bireyin sahip olduğu ya da toplum tarafından verilen rollerin ve sahip olunan statülerin gerektirdiği davranış biçimlerini, toplumun kendilerinden beklentilerini öğrenir. Toplumsallaşma sürecinde birey kendi toplumunun bir üyesi olmayı, toplumu tarafından kabul gören davranış örüntülerini, insanın davranışlarına yön veren, bunları belirleyip şekillendiren temel toplumsal ve kültürel değerleri (normları) öğrenir. Öğrenmekle de kalmayıp bunları içselleştirip kendisine mal eder, bu değer ve normlar doğrultusunda davranmaya başlar. Ulusal ve evrensel kültür mirasının toplumsallaşma süreci sayesinde yeni nesillere aktarıldığı belirtilebilir” (www.wikipedia.com).

Kişilik, uyum sağlama ve paylaşma açısından müziği tanımlayan Benjamin Koenig; “Müzik insan kişiliğinin en subjektif ve kişisel ifadesidir. Aynı zamanda unutulmaz bir yaşam yaklaşımıdır. Müzik, üyelerinin en asgari düzeyde sözlü dile ihtiyaç duyarak, aralarında bir sempati oluşturduğu sosyal bir uyum ve iletişim sanatıdır.”demektedir. (Uslu, 2009, s.11). Müzik toplumsal açıdan değerlendirildiğinde; bireyi toplumsallaştırırken aynı zamanda onun yeteneklerinin geliştirilmesine kaynaklık eden, insan ilişkilerinde dayanışma ve paylaşma gibi değerli sayılan davranışlar kazanmasına ve sergilemesine yardımcı olan, ayrıca onu, toplumsal gelişmede sürekli olarak etkin rolü bulunan sanat yoluyla bir aydın konumuna getiren, kültürel bir etkinliktir.

“Kültür, belirli bir toplumun üyelerini doğada bulabileceklerinden daha fazla doyum sağlayabilmeleri için, başardığı tüm maddi ve davranışsal düzenlemelerin örüntüsüdür. Toplumun üyesi olarak insanın geliştirdiği tüm bilgi, inanç, sanat, ahlak, adet, yetenek ve alışkanlıklarla toplumsal kuramları kapsar.” (Güvenç, 1976). Kültür; insanın sosyal kalıtım yoluyla elde ettiği maddi ve manevi her unsuruna içine alır. Bir topluma özgü toplumsal kurumlarla, zihinsel, sanatsal faaliyetlerin toplamıdır, bir topluluğun yaşam biçimidir” (Türkoglu, 1991, s.112)

1.4. Sosyalleşme ve Kültürlenme Bağlamında Müzik Eğitimi

Çubukçu ve Gültekin’ e (2006) göre “sosyal gelişim, bireyin doğumundan yetişkin oluncaya kadar başka insanlarla olan ilişkilerinin ve onlara karşı geliştirdiği, ilgi duyduğu davranışların tümüdür. Bireyin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelmesi, toplumun bir parçası olduğunun bilincine varması, öğrenmesi onun sosyalleşmesidir. Başka bir deyişle, bireyin sosyalleşmesi, duygularını olduğu gibi tanımlama, onu yansıtmaya, ona zaman verme, dış dünya ile arasında köprü görevini görme, özdeşim kurabileceği bir kişi olmasıdır. Bireyde çeşitli tutum ve davranışların oluşması sosyal gelişiminin bir ürünüdür. Kişilik özellikleri sosyal çevrenin etkisi altında gelişir, yaşam boyu devam eder. Daha yalın bir deyişle, sosyal gelişim bireyin toplum içinde insanlarla iyi ilişkiler kurması ve toplum yaşayışına uygun davranışlar sergilemesidir” (Çubukçu, Gültekin, 2006, s.156).

Yavuzer’e göre sosyal gelişme, “kişilerin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorunluluklarına karşı duyarlılık geliştirmesi, bulunduğu grup ya da kültür içinde başkalarıyla geçinebilmesi, onlar gibi davranabilmesidir” (Yavuzer, 1996, s.49). Dönmezer’e göre “sosyalleşme sayesinde insan, toplumun ortaya koyduğu tavır ve hareket modellerini, örneklerini ve düşünme biçimlerini öğrenmektedir. Böylece kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır”(Dönmezer, 1994, s. 122).

“Sosyalleşme, bireyin toplumun kültürünü öğrenme ve içselleştirme sürecidir. Bir diğer ifade ile sosyalleşme, insan olma sürecidir. Sosyalleşen birey, toplumun bir üyesi haline gelir ve diğer

bireylerle benzer davranışları gösterir. Bir taraftan bireylere kimlik kazandırırken, diğer taraftan da toplumun kültürünü kuşaktan kuşağa aktarır.” (Bozkurt, 2004, s.111) Sosyalleşme hem toplumsal kazanımların elde edilmesinde, hem de kişilik gelişiminin sağlanmasında etkili bir unsurdur.

1.5. Aynı Yaş Gruplarının Toplu Müzik Eğitimi Çalışmaları

Sosyalleşme açısından en uygun ortamlardan biri, aynı yaş gurubu dediğimiz akranların bir araya getirilmesidir. Toplu çalgı ya da ses eğitimi gibi grup çalışmaları aracılığıyla bir araya gelen akran grupları, kendi yaşlıları ile olan ortak özelliklerinden dolayı daha çabuk kaynaşabilirler, birbirleri ile bütünleşmek adına daha çok konuyu paylaşabilirler. Bireylerin bir grup içerisinde bulunarak bazı bilgi, davranış ve becerileri kazanması sonucu, akranları ile daha sıkı bir paylaşım içerisinde olmaları, toplumsal bir oluşum olarak nitelendirilebilir. Böyle bir oluşumda müzik eğitimi, önemli bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Okullardaki müzik topluluklarında görev alan öğrenciler, öncelikle kendi aralarında bir akran grubu oluşturdukları için, bu ortak nitelik onların kaynaşmasında ve paylaşmasında etken olacaktır. Okul çevresinde etkinlik aşamasına gelerek, bunu gerçekleştiren müzik gruplarının, giderek önce yakın çevredeki, daha sonra uzak çevredeki akran gruplarıyla etkileşim sağlayabilecek etkinliklere yönlendirilmelerinde ve bunların sürekliliğinin sağlanmasında yarar görülebilir.

Grupla söyleme, sesini kullanmayı ve denetlemeyi keşfedeceği, uyum becerisini geliştireceği, işbirliğine dair disiplin kazanacağı türden bir etkinlikken; bireysel çalgı çalması, enerjisini olumlu yönlendirebileceği, kişisel doyum sağlayabileceği ve ritim-melodi duygusunu geliştirebileceği türden bir etkinliktir. (Eskioğlu, 2003) Her çocuğun, özellikle kendisini en iyi ifade edebileceği müziksel etkinlik türünde grupla çalışması kuşkusuz onun sosyalleşmesinde önemli bir unsurdur. Bunun iyi planlanması ve uygulanması gerekmektedir.

2. Sonuç ve Öneriler

2.1. Sonuç

Müziğin tam olarak anlaşıldığı, algılandığı, değer gördüğü ve önemsendiği ortamlarda, müzik eğitiminin daha çok gelişeceği ve yaygınlaşacağı vurgulanabilir. Müzik eğitimi ortamı içerisinde, nitelikli bir eğitim olanağı elde eden bireyler, bu yolla hem kendi bireysel gelişmelerine hız katabilirler, hem de sosyalleşme boyutu konusunda elde ettikleri düzeyle, çevreleriyle de uyumlu olarak bazı ortak değerleri paylaşabilirler. Bu paylaşımlar, onların sosyo-kültürel açıdan gelişmelerinde ve değişmelerinde etkin bir rol oynayacaktır. Genel olarak, müzik eğitimi aracılığıyla aynı yaş gruplarının sosyo-kültürel değişim ve gelişimleri açısından, bireylerin müzik eğitimi, eğitimin her ortamında ve her aşamasında iyi planlanmalı, uygulanmalı ve desteklenmelidir. Sosyo-kültürel gelişimin müzik eğitimi aracılığıyla sağlanması ve hızlandırılması konusunda bireylere ve kurumlara bazı sorumlulukların düştüğü unutulmamalıdır. Herkesin bu konuda kendisine düşen görev ve sorumlulukları eksiksiz biçimde yapması oldukça önemlidir.

2.2. Öneriler

Bireylerin müzik eğitimi vasıtasıyla sosyalleşmelerine katkıda bulunmak açısından aileler görev ve sorumluluklarını yerine getirmelidirler. Örgün ve yaygın eğitimde bireylerin müzik eğitimi yoluyla sosyalleşmelerini sağlayıcı çalışmaların planlanması, uygulanması ve desteklenmesi önemsenmelidir. Çocuk müzik eğitiminde vurmalı çalgılardan yararlanılmalı, özellikle orff çalgıları eğitimi önemsenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Müzik eğitimi çalışmalarında teknolojik araç ve gereçler yardımıyla bireysel ve toplu müzik ortamları tanıtılmalı ve bu yolla müzik özendirici hale getirilmelidir. Sosyo-kültürel gelişimin sağlanması açısından okuldaki müziksel aktivitelere yaparak ve izleyerek katılma, okul dışı etkinlikleri ise yakından takip etme ve fırsat buldukça katılımında bulunma konuları, çocuklara özellikle benimsetilmelidir. Müzik eğitimi ortamlarında, çalgı ve ses topluluklarının çalışmaları karılarak daha özendirici ve verimli hale getirilmelidir. İşlevsel durumda olan toplulukların yarışma, festival, şenlik gibi organizasyonlara katılmaları teşvik edilmelidir. Bireylerin kendi yaş gruplarıyla gerçekleştirdikleri müziksel aktivitelerin yakın ve uzak çevreyle paylaşılmasına özen gösterilerek sosyo-kültürel gelişimin sağlanmasına hız kazandırılmalıdır. Toplumsal paylaşma ve dayanışma konularını içeren şarkı ve türkü dağarı geliştirilmelidir. Bestecilerin ve yetenekli müzik eğitimcilerinin bu tür yaratılara eğilmeleri üzerinde önemle durulmalıdır. Türk halk müziği ve Türk halk oyunları gibi halk sanatının kültür öğelerini içeren unsurlardan yararlanılarak, bireylerin sosyo-kültürel gelişimlerinin sağlanmasına özen gösterilmelidir. Toplu müzik eğitimi ortamlarındaki bireylerin etkilenmelerinin ve güdülenmelerinin artırılması amacıyla daha iyi performansla sahip olan başka müzik topluluklarını yakından gözlemlemeleri sağlanmalıdır. Toplumsal kültürlenme hedeflenerek, müzik eğitimi uygulamalarına nitelik kazandırılmalı ve toplumsal kültürlenmenin geliştirilip yaygınlaştırılması amaçlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Bozkurt, V.(2004). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Alfa Basım Yayım Dağıtım. İstanbul
- Çalışlar, A.(1985). “*Türkiye’de Müzik Sanatının İdeolojik Boyutları*”. Gösteri Dergisi. Sayı: 58
- Çubukçu, Z.& Gültekin, M.(2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. Bilig. Sayı 37
- Dönmezer, S.(1994). *Toplumbilim*. 11. Basım. Beta Basımevi. İstanbul
- Eskioğlu, I.(2003). “*Müzik Eğitiminin Çocuk Gelişimi Üzerindeki Etkileri*”. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu. İnönü Üniversitesi. Malatya
- Finkelstein, S. (1986). *Müzik Neyi Anlatır*. Çeviri: M. Halim Spatar. Kaynak Yayınları. İstanbul
- Günay, E. (2006). *Müzik Sosyolojisi*. Bağlam Yayıncılık. İstanbul
- Güngör, N. (1990). *Sosyo-kültürel Açıdan Arabesk Müzik*. Bilgi Yayınevi. Ankara
- Güvenç, B. (1976). *Sosyal ve Kültürel Değişme*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları. Ankara
- Tekin, H. (1977). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Mars Matbaası. Ankara
- Türkoğlu, A. (1991). *99 Soruda Eğitim Bilimine Giriş*. Ç.Ü. Basımevi. Adana
- Uçan, A. (1993). *Müzik Eğitimi, “Ülkemizde Müzik Öğretimine Genel Bir Bakış”*. Müzik Ansiklopedisi Yayınları. Ankara
- Uslu, M. (2009). *Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkiye’de Müzik Eğitimi Üzerine Bir Çalışma*. İstanbul
- www.wikipedia.com Yavuzer Haluk. Çocuk Psikolojisi. İstanbul. Remzi Kitabevi. 1996

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ